«6D030100 - Құқықтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған Жексембаева Наркес Есімханқызының «Қазақстан Республикасын цифрландыру жағдайында адамның ақпараттық құқықтары» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми рецензенттің

СЫН-ПІКІРІ

р/н №	Критерийлер	Критерийлер сәйкестігі	Ресми рецензенттің ұстанымы
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымның даму бағыттарына және / немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) Диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірі); 2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауы) 3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету)	Диссертация тақырыбы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 269 қаулысымен бекітілген «2023 - 2029 жылдарға арналған цифрлық трансформация, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласын және киберқауіпсіздікті дамыту тұжырымдамасына» және Қазақстан Республикасы Президентінің 2021 жылғы 15 қазандағы № 674 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі құқықтық саясат тұжырымдамасына сәйкес келеді.
2.	Ғылымға маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Ұсынылған тақырып отандық құқықтық ғылымда аз зерттелген. Ақпараттандырудың жеке адам құқықтарына әсеріне қатысты кейбір жеке зерттеулерге қарамастан, цифрландырудың жеке тұлғаның ақпараттық құқықтарына әсерін бірыңғай, кешенді зерттеу жоқ. Тиісінше, бұл зерттеу ұлттық құқықтың дамуына елеулі үлес

Scanned with CamScanner

			қосады және оның маңыздылығы негізделген.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған	Бұл диссертацияның маңызды аспектілерінің бірі - зерттеудің өзі жазудың жоғары деңгейі. Диссертант посткеңестік кеңістікте теңдесі жоқ өте қызықты зерттеу тақырыбын алды. Қойылған мақсаттарға қол жеткізу мақсатында диссертант көп көлемде шетелдік және отандық ғылыми әдебиеттерді ғана емес, сонымен қатар БҰҰ және басқа да халықаралық ұйымдар жүргізген адам құқықтарын қорғау саласындағы зерттеулерді, сондай-ақ мемлекеттік органдардың есептік құжаттарын және т. б. талдады. Қазақстан Республикасы мен шет елдердің көптеген нормативтік актілерін және осы саладағы халықаралық стандарттарды талдауды ерекше атап өткен жөн. Бұл диссертациялық зерттеу дербестіктің жоғары деңгейімен сипатталады, бұл тұжырымдар мен нәтижелердің жаңалығымен расталады.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген; 2) жартылай негізделген; 3) негізделмеген.	Диссертацияның өзектілігі негізделген. Диссертациялық зерттеуде ішкі бірлік принципі сақталды. Алға қойылған мақсат ғылым үшін де, практика үшін де өзекті міндеттерді белгіледі, оларға қол жеткізу арнайы зерттеу әдістерін кешенді қолдану арқылы анықталды, бұл әдістемелер тек заңға ғана емес, сонымен бірге ғылымның кейбір басқа салаларына да қатысты екенін

Scanned with CamScanner

			атап өткен жөн. Бірлік қағидасы әрбір ақпараттық құқыққа және оның ішкі құрамдас бөліктеріне цифрландыру технологиясын енгізудің әсерін зерттеуге жүйелі, әдістемелік көзқарас тұрғысынан да байқалады. Бұл, біздің ойымызша, маңызды мәнге ие және осы құқық саласындағы зерттеулер үшін негіз болып табылады.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды 1) айқындайды; 2) жартылай айқындайды; 3) айқындамайды	Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды. Диссертацияның мазмұны оның тақырыбымен тығыз және тұтас байланысты, бұл зерттеу сұрағын толығымен көрсетеді және дамытады. Диссертациялық зерттеудің мазмұнын талдау оның мәлімделген тақырыпқа толық сәйкестігін растауға мүмкіндік береді. Мазмұны тақырыпты жан-жақты және толық ашуға мүмкіндік берді.
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) сәйкес келеді; 2) жартылай сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді	Диссертацияның мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді. Автор зерттеу тақырыбын терең түсінуді және меңгеруді көрсетеді, бұл оған қойылған міндеттерді жүйелі және дәйекті шешуге мүмкіндік береді, осылайша материалды ұсынудың қисындылығы мен дәйектілігін қамтамасыз етеді. Диссертацияның мақсаттарына жету үшін таңдалған тәсілдер мен әдістемелер барабар және тиімді болып табылады, бұл мәлімделген тақырып, мақсаттар мен зерттеу міндеттері арасындағы сәйкестікті

Scanned with CamScanner

			тағы бір рет растайды.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылысы логикалық байланысқан: 1) толық байланысқан; 2) жартылай байланысқан; 3) байланыс жоқ	Диссертацияның бір ерекшелігі - оның барлық бөлімдері мен ережелерінің логикалық байланысының толықтығы. Диссертацияның барлық бөлімдері логикалық тұрғыдан өзара байланысты және бір бірінен туындайды. Диссертацияның құрылымы жалпы теориялық негіздемелер кейінгі нәтижелердің дамуына мүмкіндік беретіндей етіп құрылған және мұның бәрі зерттеудің бірыңғай мақсатына арналған. Көлемі бойынша диссертациялық зерттеу қойылатын талаптарға сәйкес келеді және диссертация көтерген ғылыми мәселенің маңызды бағыттарын қамтуға мүмкіндік берді. Алынған ғылыми нәтижелер логикалық тұрғыдан өзара байланысты және тексерілген.
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) сыни талдау бар; 2) талдау жартылай жүргізілген; 3) талдау өз пікірін емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген	Осы ғылыми зерттеуде алынған және қорғауға ұсынылған ережелер қазіргі заманғы ұстанымдар мен бүкіл әлемдік қоғамдастық алға қойған мақсаттарға елеулі сыни талдау жүргізу нәтижесінде алынды. Диссертант бірқатар аспектілер бойынша өз пікірін білдіреді, сонымен бірге олардың әрқайсысын дәлелдейді..
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен қағидаттар жаңа болып табыла ма? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады);	Ғылыми нәтижелер мен қағидаттар толығымен жаңа болып табылады. Бұл зерттеу жаңа ақпараттық технологиялардың нәтижесінде туындайтын құқықтық салдарды талдауға бағытталған. Қазақстан

Scanned with CamScanner

		3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	заңнамасы бірқатар мәселелерді шешеді, бірақ жаңа технологиялар жаңа проблемалар туғызады және осы мәселелерге тиісті дәрежеде назар аудару заң шығарушының маңызды мақсаты болып табылады. Отандық ғылымда бұл жарияланған тақырып бойынша алғашқы зерттеу және бұл барлық нәтижелердің жоғары жаңалылық деңгейін қамтамасыз етеді.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа болып табыла ма? 1) <u>толығымен жаңа;</u> 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертациядағы нәтижелер мен қағидаттар <u>толығымен жаңа</u> болып табылады. Бұл жұмыстың құндылығын едәуір арттырады. Жалпы, диссертацияда ұсынылған тұжырымдардың жаңалығы мен өзіндік ерекшелігі бұл жұмысты ғылыми қоғамдастыққа құнды үлес ретінде ғана емес, сонымен қатар мемлекеттік басқару мен заңнама саласында практикалық қолдану үшін өзекті ресурсқа айналдырады.
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе? 1) <u>толығымен жаңа;</u> 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Өз пікірі негізінде қолданыстағы нормативтік құқықтық актілерге өзгерістер мен толықтырулар ұсыну арқылы ҚР заңнамасын жетілдіруге бағытталған мәселелер сыни тұрғыда қарастырылып, негізделген көзқарастар туралы куәландырады. Аталған ережелер <u>толығымен жаңа</u> болып табылады және жоғары маңыздылыққа ие.
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде	Диссертациялық зерттеуде ұсынылған тұжырымдар өте жақсы негізделген, өйткені автор БҰҰ және басқа халықаралық

Scanned with CamScanner

		негізделген/негізделмеген (qualitative research және өнертану және гуманитарлық бағыттары боынша)	ұйымдар жүргізген адам құқықтарын қорғау саласында да, ақпараттандыру, әлеуметтік ғылымдар, психология, педагогика және құқық саласында да шетелдік және отандық ғылыми әдебиеттерді көп көлемде пайдаланады. ҚР және шет елдердің көптеген нормативтік актілерін және осы саладағы халықаралық стандарттарды талдауды ерекше атап өткен жөн. Мұның бәрі жиынтықта алынған әрбір қорытынды мен ұсынысты байыпты негіздеуге мүмкіндік берді.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар	Әр қағидат бойынша келесі сұрақтарға жауап беру қажет: 7.1 Қағидат дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді 7.2 Тривиалды ма? 1) ия; 2) жоқ 7.3 Жаңа ма? 1) ия; 2) жоқ 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) кең 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) ия;	**Нәтиже 1**. Бірінші ережеде барлық жаңа технологияларды қолданудың әсерінен көптеген іргелі негіздер айтарлықтай өзгерістерге ұшырайтыны дәлелденді, оларды құқықтық реттеу мүмкін болмайды. Бұл тұрғыда автордың пікірінше, өзін-өзі реттеу құралдарын қолдану маңызды. Бұл ереже әлемдегі нақты жағдайды талдаумен ғана емес, сонымен бірге бүкіл әлемдік қауымдастық құқықтық құралдардың дәрменсіздігін түсінетіндігімен және сана мен парасаттылық институтын кеңінен қолдануға шақыратындығымен дәлелденді. Автор бұл тұжырымды растай отырып, бұл институттар қоғам алдындағы жауапкершілік құралдарымен және қоғамның қоғамға қарсы әрекеттерге жауап беру мүмкіндігімен қамтамасыз етілуі керек дейді. Айта кету керек, бұл үрдіс тек

Scanned with CamScanner

		2) жоқ	ақпараттандыру саласында ғана емес, сонымен қатар қоғам өмірінің көптеген басқа салаларында байқалады. Ал ақпараттық қоғам саласында бұл айқын көрінеді. 7.1. Дәлелденді. 7.2. жоқ. 7.3. Жаңа. 7.4. Қолдану деңгейі кең. 7.5. Мақалаларда дәлелденген. **Нәтиже 2.** Қорғауға ұсынылған екінші ереже автор тек «цифрлық құқықтар» ұғымына қызмет көрсету және қолайлылық ретінде жеке тұлғаның басқа іргелі құқықтарын іске асыруда қамтамасыз ету құқықтары ретінде түсіну деп санайтын цифрлық құқықтардың мәртебесіне қатысты жасалды. Автордың бұл тұжырымы цифрландыру тек ақпараттандыру институты болып табылады және басқа құқықтарды тиімді пайдалану үшін қолданылады деген көзқараспен қызықты. Бұл тұжырым адам құқықтары теориясы тұрғысынан маңызды, өйткені көптеген зерттеушілер оған ғылыми анықтама беруге тырыспай, осы терминмен жұмыс істейді. 7.1. Дәлелденді. 7.2. жоқ. 7.3. Жаңа. 7.4. Қолдану деңгейі кең.

Scanned with CamScanner

			7.5. Мақалаларда дәлелденген. **Нәтиже 3.** Автор адамның ақпараттық құқықтарын жіктеудің өзіндік теориясын ұсынады және ең бастысы, бұл жүйеде қазіргі әлемде ерекше маңызды болып табылатын жағымсыз ақпараттан қорғау құқығы ерекше атап өтілген. Мұндай жіктеу ақпараттық құқықтардың қазіргі жағдайын талдау нәтижесінде алынған, олар ақпаратты алу мен таратудан басқа, адам өмірінің барлық салаларына еніп, ақпараттық қоғамның белгісі болып табылады. Автор ақпараттық құқық ғылымын да, адам құқықтары теориясын да одан әрі дамыту үшін маңызды тұжырымдар алды. 7.1. Дәлелденді. 7.2. жоқ. 7.3. Жаңа. 7.4. Қолдану деңгейі кең. 7.5. Мақалаларда дәлелденген. **Нәтиже 4.** Отандық ғылымда тұңғыш рет барған сайын ақпараттың көп көлемін жинау және қадағалау және қоғамдық қауіпсіздік жүйелерін енгізу жөніндегі талаптарының нәтижесінде туындайтын міндеттемелерінің контекстінде жеке тұлғаның ақпараттық деректерін қорғау жөніндегі мемлекетке қойылатын талаптар

Scanned with CamScanner

			сыни тұрғыдан талданады. Бұл позиция практикалық тұрғыдан қызықты және маңызды. 7.1. Дәлелденді. 7.2. жоқ. 7.3. Жаңа. 7.4. Қолдану деңгейі кең. 7.5. Мақалаларда дәлелденген. **Нәтиже 5.** Автор халықаралық құқықтық институт ретінде адамның ақпараттық құқықтары институтының ерекшеліктерін ашты. Осы институттың негізгі критерийлеріне заманауи көзқарастар ашылды. Бұл критерийлер осы саладағы халықаралық құжаттарды зерттеумен, әр түрлі елдердің ғалымдарының осы мәселе *бойынша* жұмыстарын талдаумен негізделген. 7.1. Дәлелденді. 7.2. жоқ. 7.3. Жаңа. 7.4. Қолдану деңгейі кең. 7.5. Мақалаларда дәлелденген. **Нәтиже 6.** ұлттықтан жоғары сипаттағы кез-келген шешім қабылдаған кезде, ең алдымен, жеке тұлғаның конституциялық құқықтары қорғалуы керек деген тұжырымға арналған. Мұндай мәлімдеме әрине, іс жүзінде әр түрлі салаларда дербе-

Scanned with CamScanner

			деректерді жинау және ұсыну талабы барған сайын кең таралуда, оларды қорғау құқықтық мемлекеттің басымдығы болуы керек. 7.1. Дәлелденді. 7.2. жоқ. 7.3. Жаңа. 7.4. Қолдану деңгейі кең. 7.5. Мақалаларда дәлелденген.
8.	Дәйектілік принципі Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	8.1 Әдістеменің таңдауы - негізделген немесе әдіснама нақты жазылған 1) ия; 2) жоқ	Әдістеменің таңдауы негізделген және нақты жазылған. Диссертациялық зерттеудің әдістемесі кіріспеде келтірілген. Қолданылатын зерттеу әдістемесі мақсатқа жетуді бірге анықтаған бірқатар негізгі әдістерді қамтиды. Жұмыста жалпы ғылыми және арнайы әдістер қолданылды. Зерттеу тақырыбын ашу үшін Қазақстанның басқа елдермен және халықаралық ұйымдармен бірыңғай ақпараттық кеңістік мәселелері бойынша келісімдерін ресми-заңдық талдау пайдаланылды.
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) ия; 2) жоқ	Ия. Орындалған жұмыстың нәтижелері заманауи зерттеу әдістерін қолдана отырып алынды. Зерттеу тақырыбының өзі статистикалық талдау әдістемелерін және ақпараттық және басқа салаларда жаңа ақпараттық технологияларды енгізуді талдауды қамтиды.
		8.3 Теориялық қорытындылар,	Эксперименттік зерттеулер

Scanned with CamScanner

		модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) ия; 2) жоқ	қарастырылмаған және мәлімделмеген
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған	Диссертациялық зерттеуді орындау кезінде ресми сайттардан, бекітілген есептерден және сілтемелер берілген шынайы және түпнұсқа ғылыми әдебиеттерден сенімді ақпарат пайдаланылды. Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз	Диссертацияда пайдаланылған әдебиеттер тізімі жан-жақты әдеби шолу жасау үшін жеткілікті. Автор заманауи монографияларды, ғылыми журналдардағы мақалаларды, сондай-ақ заңнамалық және нормативтік актілерді қоса алғанда, ғылыми жұмыстардың кең ауқымына сүйене отырып, зерттеу тақырыбын терең түсінетінін көрсетеді. Жұмыста зерттеу тақырыбы бойынша 222 дереккөздер пайдаланылды
9.	Практикалық құндылық принципі	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы бар: 1) ия;	Диссертацияның теориялық маңызы бар. Жұмыстың теориялық құндылығы оның әлеуетінде жатыр. Алынған нәтижелер мен

Scanned with CamScanner

		2) жоқ	тұжырымдар конституциялық құқық пен ақпараттық құқық саласындағы қосымша зерттеулер үшін маңызды, сонымен қатар, олар мемлекет өзі анықтауы тиіс басымдықтарды дәл көрсету тұрғысынан маңызды. Зерттеуде ұсынылған материалдар әртүрлі білім беру бағдарламаларын іске асыру шеңберінде пайдаланылуы мүмкін.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) ия; 2) жоқ	Диссертацияның практикалық маңызы бар, өйткені оның ережелері заң шығарушы органдар үшін де, құқық қорғау органдары үшін де қызығушылық тудырады. Алынған нәтижелер ақпарат алмасуға байланысты халықаралық шарттар мен келісімдерді әзірлеу және жасасу кезінде маңызды болуы мүмкін..
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа болып табылады? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертацияда практикаға арналған ұсыныстар жаңалығымен және өзіндік ерекшелігімен ерекшеленеді. Диссертациялық зерттеуде ұсынылған ережелер ақпараттық құқық пен конституциялық құқықты зерттеу нәтижесінде жаңа тәсілдерді қамтиды. Практикалық ұсыныстар толығымен жаңа болып табылады.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Академиялық жазу сапасы жоғары. Бұл ғылыми зерттеудің артықшылықтарының бірі - бұл жұмыс мемлекеттік тілде жазылған, бұған дейін қазақ тілінде ақпараттық құқық және цифрлық құқық саласында жүргізілген ғылыми зерттеулер

Scanned with CamScanner

			жоқ. Алайда, жеке тұлғаның ақпараттық құқықтарын бұзу фактілері бойынша мемлекеттік органдарды жауапкершілікке тарту мәселелеріне қатысты сот практикасын талдау жұмыстың құндылығын арттырар еді. Бұл мемлекеттің өз азаматтары алдындағы нақты жауапкершілігінің маңызды көрсеткіші. Бұл ұсыныс ғылыми зерттеулердің жоғары көрсеткіштеріне әсер етпейді. Зерттеу жұмысы қазақ тілінде, қойылған талаптарға сай жазылған кешенді ғылыми еңбек.

Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 31 наурыздағы № 127 Бұйрығымен бекітілген «Дәрежелерді беру қағидаларының» талаптарына сәйкес келеді.

Жексембаева Наркес Есімханқызының «6D030100-Құқықтану» мамандығы бойынша «Қазақстан Республикасын цифрландыру жағдайында адамның ақпараттық құқықтары» атты диссертациясына оң пікірімді бере отырып, философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп есептеймін.

Рецензент:
заң ғылымдарының докторы, профессор,
Қонаев университетінің ғылыми-зерттеу жұмысы
және коммерцияландыру жөніндегі проректоры **Алибаева Г. А.**

Заверяю подпись д.ю.н., проф. Алибаевой Г. А.
Начальник отдела кадров Сауранбай З. К.

Scanned with CamScanner